

Když se řeči nedaří

Vývojová dysfázie (narušený vývoj řeči), koktavost, breptavost nebo afázie (ztráta řeči). To jsou pouze příklady diagnóz, se kterými se setkávají logopedi i kliničtí logopedi ve své praxi. Podle Asociace klinických logopedů ČR trpí poruchou řeči, jazyka nebo komunikace každé páté dítě a stále jich přibývá.

t: Alžběta Holcová

Žijeme ve zrychlené době, děti tráví více času s mobilem, tabletem či sledováním videí na internetu a mnohdy nemluví se svými vrstevníky ani rodiči tolik, jako to dělávaly dřív. I to je podle řady odborníků nejen z Asociace klinických logopedů jednou z příčin narůstající potřeby péče o komunikaci s dítětem. Mnozí z nich ale zároveň dodávají, že zvýšená poptávka nemusí být nutně spojena pouze s klesajícími dovednostmi dětí. Tento názor zastává i asistentka logopeda Lucie Šaradínová, která pracuje na rozvoji komunikace především u dětí s poruchou autistického spektra v neziskové organizaci Za sklem: „Obecně sledujeme trend vzrůstu narušených komunikačních schopností. Souviset to ale může například i s lepší diagnostikou nebo s tím, že si rodiče i učitelé obtížně v řeči více všimají a řeší je,“ popisuje.

Logopedická péče je v České republice ve většině případů bezplatná, proplácí ji hned několik zdravotních pojišťoven. Třeba jen za rok 2021 přispěla Všeobecná zdravotní pojišťovna na péči v ordinacích klinických logopedů 76 tisícům pacientů. Podle Lucie Šaradínové nicméně není vždy snadné se k odborníkovi na poruchy řeči dostat. „Většina logopedů má nějakou čekací dobu. Kliničtí logopedi pracují buď za přímou úhradu, nebo mají smlouvy s pojišťovnami. Obecně mám dojem,

že logopedi pracující za přímou úhradu mívají volnější kapacitu, jedno sezení ale vyjde na zhruba 1000–1500 Kč,“ soudí Šaradínová a doplňuje, že u logopedů, kteří smlouvy s pojišťovnami mají, se na volný termín čeká i několik měsíců. Roli podle ní hraje také to, v jakém městě péči klienti shánějí.

Šaradínová má za sebou momentálně polovinu logopedických a psychologických studií na Masarykově univerzitě. Po logopedické praxi na pozici aktivizačního pracovníka by se ráda věnovala klinické psychologii a chystá se na atestaci. V organizaci Za sklem pracuje většinou s nemluvícími dětmi s poruchou autistického spektra ve věku od 2 do 6 let. „Společné nastavení komunikace je zpočátku postavené hlavně na hře, do které implementují jednotlivé metody. Například používáme zástupné předměty. Dítě má třeba lžičku a ví, že když ji ma-

minka přinese, bude se jíst,“ vysvětluje asistentka. Při své práci využívá formy alternativní a augmentativní komunikace (AAK), snaží se tedy u klientů rozšířit již existující komunikační dovednosti a zároveň nalézt další způsoby, které mluvenou řeč nahradí. Tímto postupem se logoped pokouší přechodně nebo trvale kompenzovat závažná postižení řeči, jazyka a psaní. Kromě dětí s poruchou řeči jej lze využít také u dospělých, kteří nečekaně přijdou o schopnost mluvit, například po mozkové příhodě nebo při afázii (narušené komunikační schopnosti, která vzniká při ložiskovém poškození mozku). S komunikací pak takto postiženým osobám pomáhají například piktogramy, obrázky, znaky či komplexnější metody, jako je VOKS – výměnný obrázkový komunikační systém.

„Obecně ale ve své práci využívám metodu totální komunikace, což zname-

LOGOPED VERSUS KLINICKÝ LOGOPED

Logopedie se studuje na pedagogických fakultách jako součást speciální pedagogiky. Absolventi oboru poté mohou působit jako školní logopedi. Pokud chtějí pracovat ve zdravotnických zařízeních či ambulancích, musí ještě absolvovat speciální přípravu pro práci ve zdravotnictví a získat atestaci pro nelékařský obor klinické logopedie.

ce, často potom vzniká frustrace z nedorozumění, kterou je potřeba vyřešit," popisuje asistentka těžkosti některých svých pacientů.

Dysfatické děti

Samotnou poruchou vývoje řeči – tedy vývojovou dysfázií – trpí sedm až deset procent dětí. Toto onemocnění narušuje rozsáhlý vývoj mozku a zatím není vědeckou obcí příliš probádané. Po nástupu do první třídy se u dysfatických dětí přibližně v 80 % případů rozvine také porucha učení. Narůstá i počet dětí s motorickou neobratností a úzkostným prožíváním, což s problémy v jazykových a řečových schopnostech souvisí. Právě narušenému vývoji řeči se ve svém výzkumu věnuje vědkyně a klinická logopedka Lenka Pospíšilová. Někteří jedinci s dysfázií podle ní vůbec nerozumí mluvenému nebo čtenému slovu, i když jsou schopni text přečíst bez problémů. Pokud je kolem nich navíc komunikační šum, může se zdát, že je dotyčný neslyšící. Pospíšilová upozorňuje, že nejdůležitější je dát dítěti dobrý prostor, kde se může vyvíjet. „Netlačit na učení, ale nastavit podpůrné prostředí. Neupozorňovat na jeho nedostatky, ale naopak ho podporovat v tom, co mu jde,“ uvedla logopedka pro Českou televizi. ●

ná, že se snažíme vyzkoušet a propojit veškeré možnosti, abychom se s dítětem domluvili,“ líčí Šaradínová. „V praxi to znamená, že dítěti řeknu slovo (například pomeranč), u toho mu ukážu i reálný pomeranč a jeho nakreslený obrázek. V ideálním případě, třeba doma, dítěti dám ten pomeranč i ochutnat, aby si to slovo zapamatovalo a spojilo s tím konkrétním předmětem,“ vysvětluje.

Mezi nejčastější logopedické poruchy patří podle Asociace klinických logopedů kromě již zmíněných také třeba patlavost neboli dyslálie (vada výslovnosti), dysartrie (narušení artikulace) či oněmění (mutismus); celkem organizace popisuje asi desítku diagnóz, které navíc mohou být i projevem jiných vad či onemocnění. Ke každému pacientovi je proto třeba přistupovat individuálně a s péčí klinického logopeda, který musí dítě nejprve správně diagnostikovat. Pro Lucii Šaradínovou je ze začátku s těžejší pozorování. „Když dítě přijde s rodičem poprvé, pozvu si je do pracovny oba. S rodičem si povídáme a během toho věnuji dost pozornosti i dítěti. Dívám se, jak a s čím si hraje, zda je hra funkční, nebo ne. Sleduji, zda do hry zapojuje i rodiče, a důležité je si všimnout toho, jak reaguje na mě. Některé děti mne při prvním setkání dobře tolerují a hrajeme si spolu,“ vykresluje seznamovací proces Šaradínová.

Ne vždy ale první sezení probíhá úplně ideálně: „Některé děti mě vyloženě ignorují a některé negují to, co dělám. Například když jim podám kostku, odhodí ji pryč. Kromě pozorování je pro mne důležitý i anamnestický rozhovor s rodiči,“ dodává asistentka. Lucii se osvědčilo děti motivovat odměnami, díky kterým lépe spolupracují. Někdy je to bonbon po vykonaném úkolu, s některými si pár-

krát hodí balonem nebo chvíli zaskáče na trampolíně. V centru Za sklem se mohou děti po intervenci navíc zrelaxovat ve speciální multisenzorické vícesmyslové místnosti Snoezelen.

Znakování jako vhodná alternativa

Některé děti si pomocí tradičních postupů mluvenou řeč osvojit nedokážou. V tom momentě může nastoupit alternativnější komunikační dovednost – znakování. To se v poslední době rozvinulo i jako trend při výchově malých dětí, které přirozeně ještě mluvit neumí. Určitým způsobem si s rodiči nastaví několik jednoduchých signálů, které značí, že třeba mají hlad, chtějí jít spát nebo potřebují na záchod. Podobně funguje i logopedické využití znakování, tedy že se logoped pomocí znaků snaží dítě zapojit do komunikace a zároveň znaky propojit s mluveným slovem. V logopedii se používají třeba znaky DaR (Dorozumívání a ruce). Jedná se o soubor zhruba 400 znaků, které vycházejí z českého znakového jazyka.

„Znaky jsou zjednodušené motoricky, aby je dovedly ukázat právě i děti s poruchou autistického spektra či například děti s mentálním postižením. Při znakování je velmi důležité daný pojem také vyslovit a znak se slovem propojit. Například když chci dítěti sdělit větu ‚Já mám žlutý banán‘, vyberu si jen to s těžejší, co znakují (například mám a banán), celou větu zároveň ale i vyslovím,“ vysvětluje Lucie Šaradínová a doplňuje, že se někdy znakování stane základním nositelem informace, přes který se dítě postupně naučí používat samotná slova. „Děti s poruchou autistického spektra jsou často ve své realitě a té naší příliš nerozumějí. Zároveň moc nechápu emo-

TIPY NA DOMA

Pro pokroky dětí je klíčová hlavně trpělivost a opakování doma ve volném čase. Pro začátek lze využít například seriál České televize Logohrátky, který spolu připravily klinická logopedka Lenka Bartáková a školní logopedka Veronika Daňková. Hravou formou tam s dítětem procvičují mluvení i správné dýchání. To si doma můžete trénovat i s obyčejným bublifukem nebo větrníkem. Na rozhýbání jazyka pak může pomoci speciální logovibrátor nebo rotavibrátor. A aby byl čas, který dítě tráví na mobilu, tabletu nebo počítači, strávený smysluplně, zkuste navštívit českou webovou aplikaci Vyslovuj.cz. Iniciativa chce děti nejen rozmluvit, ale také zabavit. Po spuštění aplikace se zobrazí hráčské profily jednotlivých dětí. Následně si člověk nastaví, kolik minut má dítě cvičit, a pak už se program spustí a děti mohou začít. Kromě toho je na trhu také několik procvičovacích knih. Pro děti zajímavější variantou pak může být karetní obrázková hra Logorelo, která je nenásilně navádí k opakování obtížnějších slov s písmeny l, r nebo sykavkami.